

Nieuw kabinet: Beëindig de morele chantage door de Postcodeloterij

Posted on 25 november 2023 by Wouter Roorda

De Postcodeloterij heeft via het gebruik van het publieke eigendom van de postcode, monopoliewinsten gecreëerd die worden gebruikt voor het groot maken van exclusief door haar geselecteerde goede doelen. Via het uitoefenen van morele chantage richting de deelnemers, de goede doelen zelf en de overheid en door veel oud-politici aan zich te binden, houdt men deze positie in stand. Tijd voor het nieuwe kabinet om hier een einde aan te maken.

Niet-gouvernementele organisaties (NGO's) die klagen over de Postcodeloterij, dat gebeurt niet vaak. Toch [morde](#) een aantal organisaties onlangs over het uitblijven van de extraatjes die de Postcodeloterij jarenlang uitdeelde bovenop de reguliere bijdrages.

Steeds minder naar goede doelen

Die reguliere bijdrages blijven echter gewoon op peil. Wel hoefde de Postcodeloterij als percentage van de opbrengsten de afgelopen twintig jaar steeds minder uit te

keren aan goede doelen. Was dat tot 2004 nog 60 procent, daarna daalde het tot 50 procent en sinds 2020 hoeft nog maar 40 procent te worden uitgekeerd. Daardoor kan de prijzenpot extra worden gevuld. En dat lijkt ook nodig. Om die reden voegde men eerder al de Bankgiroloterij toe aan de Vriendenloterij.

Op 21 oktober 2021 werd de loterijvergunning van de Postcodeloterij opnieuw voor maximaal vijf jaar verlengd door de Kansspelautoriteit. Naast de Postcodeloterij maken ook de Vriendenloterij en postcodeloterijen in Duitsland, Engeland, Noorwegen en Zweden deel uit van de Holding Nationale Goede Doelen Loterijen NV.

Gezamenlijk hebben ze een omzet van 2,4 miljard euro en deelden bijna 900 miljoen euro aan prijzengeld uit in 2022. Naar goede doelen ging zo'n 850 miljoen euro. Ongecorrigeerd voor overlap bedraagt in 2022 het aantal deelnemers aan de Postcodeloterij 3,1 miljoen en aan de Vriendenloterij 1,25 miljoen. Het aantal deelnemers stagneert echter al jaren. De totale inleg bij de Postcodeloterij en de Vriendenloterij samen bedroeg in 2022 1126 miljoen euro, tegenover 1108 miljoen euro in 2021. Sinds de start in 1989 werd in totaal 12,6 miljard euro uitgedeeld aan 'goede doelen'.

Het zijn vaak dezelfde [NGO's](#) die ook vorstelrijk worden gesteund door de overheid uit de [pot](#) voor Ontwikkelingssamenwerking. Dat komt mooi uit, want op deze manier voldoen deze NGO's aan de eis van het ministerie van BuiZa dat zij minstens 25 procent eigen inkomsten moeten genereren. Dit een-tweetje tussen Postcodeloterij en departement is voor betrokken organisaties bijzonder [lucratief](#). De buitenlandse loterijtakken subsidiëren de nationale afdelingen van dezelfde NGO's die de Postcodeloterij steunt, zoals Greenpeace, Artsen zonder Grenzen, Amnesty, UNHCR etc.

Hamas

Deze grote geldstroom heeft een grote impact (gehad) op de samenleving. De tientallen miljarden euro's zijn door deze NGO's de afgelopen dertig jaar gebruikt om de publieke opinie te beïnvloeden. En dat blijkt ook voor wie de maatschappelijke discussie en de debatten in de Tweede Kamer over dit onderwerp volgt. De NGO's die worden gesteund door de overheid en de Postcodeloterij worden vereenzelvigd met goede doelen en elke kritiek op hun handelen wordt gelijk gesteld aan kritiek op het goede doel zelf dan wel hun goede bedoelingen.

Dat 'beneficiënten' van de overheid en de Postcodeloterij als het Rode Kruis, Unicef, Amnesty, Artsen zonder Grenzen en Human Rights Watch zich bijvoorbeeld de afgelopen jaren leenden voor het met hun activiteiten maskeren van de terreurvoorbereidingen van Hamas, zoals deze week bleek na de Israëliëse verovering van het Al Shiva ziekenhuis in Gaza, wordt hen (nog) niet kwalijk genomen.

Klimaatbeleid zonder draagvlak

Zoals al eerder in deze kolommen aangetoond, zijn de door de Postcodeloterij gesteunde goede doelen verre van politiek neutraal. In het verleden deinsde de organisatie er niet voor terug om Greenpeace geld te geven voor het dumpen van rotsblokken op visserijgronden waardoor vissersboten risico liepen op ernstige beschadiging.

Ook steunt de Postcodeloterij een organisatie als Urgenda, die geen enkele achterban heeft, met geld om juridische procedures te voeren tegen de Nederlandse overheid voor het afdwingen van een restrictiever klimaatbeleid. Een klimaatbeleid waar blijkens de verkiezingsresultaten deze week geen draagvlak voor is onder de bevolking. Via organisaties als Caring Farmers en Caring Vets probeert Urgenda ook het overheidsbeleid op het terrein van natuur, stikstof en dierenwelzijn in linksradicale zin om te buigen.

Waar in het verleden dikwijls kritische noten werden geplaatst, vooral als de loterijvergunning moest worden verlengd, verloopt dit proces de afgelopen jaren voor de Postcodeloterij geruisloos. Een belangrijke factor die daaraan heeft bijgedragen is waarschijnlijk dat de Postcodeloterij er de afgelopen jaren in is geslaagd veel politici van regeringspartijen en GL aan zich te binden, zoals Adriana Esmeijer (D66), Pieter van Geel (CDA), Cees Veerman (CDA), Gerdi Verbeet (PvdA), Alexander Rinnooy Kan (D66) en de overal opduikende Paul Rosenmöller (GL).

Het verkrijgen van een loterijvergunning is op papier niet heel lastig. Het bedrag van 28.000 euro dat betaald moet worden aan de Kansspelautoriteit, hoeft ook geen onoverkoombare drempel te vormen. En hoewel het bezit ervan bij de Postcodeloterij vrijwel gelijkstaat aan een licentie om geld te drukken, is van nieuwe toetreders op de loterijmarkt geen sprake. Het nabootsen van het verdienmodel van de Postcodeloterij is dus praktisch lastiger dan het misschien lijkt, waardoor de Postcodeloterij een soort van monopolie heeft gecreëerd (naast de Staatsloterij).

Morele chantage

De verklaring hiervoor is dat het verdienmodel van de Postcodeloterij is gebaseerd op morele chantage, zowel richting degenen die meespelen als de organisaties die van het uitdelen van loterijgeld profiteren als ook richting de overheid. Niet iedereen kan leven met de gedachte dat de burens een grote geldprijs kunnen winnen in een loterij op basis van een gemeenschappelijke postcode. Dus speel je zelf mee, ook al zou je dat eigenlijk niet willen.

De zaak van de vrouw die een proces aanspande tegen de Postcodeloterij omdat ze niet kon verkroppen dat mensen in haar straat forse geldbedragen hadden gewonnen en zichzelf door niet mee te spelen niet, werd terecht verworpen. Toch kan iedereen zich wel iets voorstellen bij het hartzeer dat zij voelde. Door gratis gebruik te maken van het publieke eigendom dat de postcode is, worden niet-deelnemers flink onder druk gezet. Je kunt jezelf wel als deelnemer onttrekken aan de Postcodeloterij, maar jouw postcode blijft gewoon meedoen.

Donatie in natura

De morele chantage geldt ook richting de beneficiënten van de Postcodeloterij. In ruil voor het geld moeten zij meewerken aan de fondsenwerving van de loterij en opdraven in tv-programma's als *Miljoenenjacht* en *Een tegen 100*, welke spelshows de Postcodeloterij gebruikt om deelnemers te werven. Het goede doel wordt daardoor aan de Postcodeloterij gekoppeld en doet een donatie in natura terug aan de weldoener.

Hoewel ongerichte kansspelreclame in Nederland verboden is, kan de Postcodeloterij door deze koppeling doorgaan met het publiekelijk werven van deelnemers. Om de online gokmarkt dwars te zitten, lobbyt men voor het toevoegen van fondsenwerving voor de samenleving als doelstelling van het kansspelbeleid. Zo blijft de Postcodeloterij de woede bespaart die er bestaat over online gokken.

Tenslotte richt de morele chantage zich ook op de overheid. Zo startte Natuurmonumenten met 15 miljoen euro uit het Droomfonds van de Postcodeloterij het project de Marker Wadden en wist daardoor ook de overheid enthousiast te maken. Toen er echter geen andere private financiers werden gevonden door

Natuurmonumenten moest de nog ontbrekende 30 miljoen euro met belastinggeld worden aangevuld, naast de 47,5 miljoen euro die de overheid eerder al beschikbaar stelde. Waarbij zij aangetekend dat Natuurmonumenten ook zelf een vorstelijke jaarlijkse [subsidie](#) van de overheid incasseert.

Een ander door het Droomfonds gefinancierd project is het samen met [Stichting Natuur & Milieu](#) en Stichting De Noordzee gestarte initiatief *De Rijke Noordzee* om windmolenparken te gebruiken om kunstmatige riffen aan te leggen voor mosselbanken. Hiervoor doneerde de Postcodeloterij 8,5 miljoen euro. Waar de vissers inmiddels uit grote delen van de zee zijn verdreven, valt de opbrengst van deze activiteit die de natuur moet 'herstellen' tot dusverre nogal tegen. Geen reden om bij de pakken neer te zitten en dus doneerde de Postcodeloterij dit jaar nog eens een extra 2,6 miljoen euro om deze utopie in stand te houden.

Laat deelnemers zelf goede doelen bepalen

In feite heeft één man altijd bepaald waar het goededoelengeld van de Postcodeloterij naar toe ging. Medeoprichter Boudewijn Poelmann is blijkens de [biografie](#) die werd geschreven over de Postcodeloterij degene die de lakens uitdeelt. Hij mag in grote lijnen bestemmen waar de monopoliewinst naar toe gaat. De medewerkers regelen vanuit hun door koningin Maxima in 2018 geopende vorstelijke behuizing in Amsterdam-Zuid de verdere uitwerking. Het mag dan ook niet verbazen dat de grootste beneficiënt van de Postcodeloterij de door Poelmann gerunde stichting [DOEN](#) is. DOEN financiert tal van geitenwollensokken-hobbyprojecten door het hele land waarvan het effect onduidelijk is, maar de intenties van de bevlogen initiators goed zijn.

De Postcodeloterij heeft met gebruikmaking van publiek eigendom niet alleen een monopolie gecreëerd rond wat onder goede doelen moet worden verstaan in Nederland, maar ook waar het gaat om loterij-inkomsten. Een eerste stap in de goede richting zou zijn dat deelnemers van de Postcodeloterij (en de Staatsloterij) net als bij de Vriendenloterij zelf kunnen bepalen voor welke goede doelen ze meespelen. Dan blijft nog wel het probleem bestaan dat die keuzevrijheid beperkt is tot het assortiment dat door de Postcodeloterij wordt bepaald.

Maak afspraken in regeerakkoord

Met het oog op een mogelijk volgende verlenging van de licentie in uiterlijk 2026

(maar liefst eerder) lijkt het dan ook van tweeën één: Of de Postcodeloterij bepaalt niet langer zelf aan welke range van goede doelen het geld schenkt, maar laat de keuze aan de deelnemers. Goede doelen met de ANBI-status krijgen de mogelijkheid zich aan de deelnemers te presenteren.

Of de loterij krijgt niet langer de beschikking over het vrije gebruik van publiek eigendom en moet de postcode als lot-instrument opgeven. Voor de komende kabinetsformatie betekent dit dat de beoogde regeringspartijen afspraken moeten maken in het regeerakkoord over hoe nu verder met monopolist de Postcodeloterij.

Econoom [Wouter Roorda](#) publiceert regelmatig in Wynia's Week, vooral onderzoeksjournalistieke artikelen.

De donateurs vormen het fundament van Wynia's Week. Doneren kan op verschillende manieren, kijk [HIER](#). Alvast hartelijk dank!